

EENIGE, LOSSE EN VASTE, OVERWEGINGEN

I.

In dank voor de beide laatste nummers van „De Gemeenschap”.

IK wilde u, mannen van De Gemeenschap, wel eens deze regels van Bernardot ter overweging voorhouden (wellicht laat ge ze al, maar hebt ge ze niet in dit, uw, ons verband overwogen):

„Toute vie active (dus, in uw, ons geval: *de kreatieve daad*) qui se développe au détriment de la vie intérieure va contre la volonté de Dieu”. „Que notre action ne se sépare pas de notre contemplation, mais, qu’ elle soit encore *notre contemplation qui s’extériorise*, qui s’ épanche dans l’âme de nos frères.

Si donc quelqu’un, poussé par un excès d’activité (serait ce dans une intention de charité fraternelle) s’est donné un surcroit de besogne et imposé des travaux qui lui font perdre habituellement le recueillement intérieur et étouffent sa vie intime, qu’il s’empresse de retrancher en se souvenant de la parole de Saint Bernard: *maudite, l’occupation qui t’éloigne de Dieu!*”

(Maritain zegt in zijn Théonas, nog konkreter: Sans la contemplation, jamais on n’avancera beaucoup dans la vertu et l’on ne sera jamais bien propre à y faire avancer les autres”. Al ons schrijven dus vergeefs, zo het niet is „notre contemplation qui s’ extériorise”).

En voorts zegt Bernardot, en leest dit ook in verband met uw kreatieve daad:

„Mais le silence extérieur ne suffit pas. A quoi sert d’imposer à la langue de se taire si les voix intérieures font vacarme? Il est nécessaire de s’établir dans le silence intérieur, c’est-à-dire de bannir les préoccupations, pensées inutiles, rêveries et tout ce *VAIN travail d’imagination* qui, souvent, *TROUBLE un coeur* plus profondément que de longs entretiens. Donner *LIBERTÉ* à son *imagination*, *S’AMUSER* aux souvenirs de la vie passée, se distraire à des pensées inutiles, poursuivre la réalisation d’un désir naturel, constuire des châteaux en Espagne, se livrer à l’inquiétude pour l’avenir: tout cela jette une voile entre Dieu et l’âme, met obstacle à l’union parfaite: verijdelt het kon-templatieve leven dat de basis van ons aktieve leven moet zijn.

Deze ingekeerdheid en deze ingetogenheid zijn plichten waaraan ge u noch als mens (zich katoliek noemende) noch als artiest (zich katoliek noemende) onttrekken kunt. En gij het minst: gij zaagt de onvermijdelijkheid uwer pijnen in. Gij zaagt in, dat het enige (negatieve) dat u restte was dit al te dulden. En hoewel nu uw enige, positieve, daad moest zijn al dieper naar u zelve in te keren d.w.z. al dieper met Gød samen te leven (ook dus in uw kreatieve daad) en over dat onvermijdelike maar te zwijgen, is uw

kreatief werk, zijn uw essays toch niets anders dan een graven, al bitser en vergalder, in uwe bitterheden, ce vain travail d'imagination qui trouble le coeur, en dit al hardnekkiger — als van een vijand des Lichts.

Gij kunt nu verder over kunst denken zo ge wilt, ge kunt u met een verveelde glimlach op u zelf terugtrekken en nog eenmaal — o de verholten ijdelheid van uw vermoed afweren — beweren dat voor u de tijd waarin ge waarachtig meendet dat de kunst enig soisale betekenis had, lang reeds voorbij is: het leven was al te overmachtig en wij waren van een te laat geslacht en reeds te moe geworden; wij werden van te veel beroofd; de tijd van het groot middeleeuws geloof zijn voorbij, niet meer voor ons, en och, doorleefde die middeleeuwers hun geloof eigenlijk wel zo groot en schoon als men dat weleens wil laten voorkomen? (is eigenlijk niet de hele kwestie dat die mensen onder gelukkiger voorwaarden leefden, en kregen ze zo te zeggen eigenlijk niet de heleboel kado?); ons besprongen verleden eeuwen; wij kunnen de breuk der kernen in ons niet meer overbogen: wij kunnen ons nog slechts — met onze kreatieve daad — van ons zelf bevrijden, korte tijd bevrijden, en eigenlijk is dat het enige en de diepste en de verborgen oorzaak (laten we ons zelf niet bedriegen) van ons schrijven (Maar dan liegt ge, dan verraadt ge uw geloof; als ge zegt dat gij het niet meer kunt, dan bevuilt en verontreinigt ge den Christus, dien „witten Vreemdeling“ (herinnert ge u nog!) die tussen ons kwam sterven;

ook kunt ge — o smartelijke zelf-ontdekking — bespeurd hebben dat uw kunstdaad die ge een sociale waandet, al was zij maar gesteld terwille van twee, drie mensen, slechts egoïsme was; want gij — vertrouwend dat gelijk het lijden van Christus overvloedig was in u, ook eenmaal uwe vertroosting overvloedig zou zijn in Christus ¹⁾, — die meendet al uwe verdrukkingen uit te moeten schrijven opdat gij hen die in allerlei verdrukkingen waren eenmaal zoudt kunnen vertroosten door de vertroosting waarmede gij dan zelve van God vertroost waart geworden ²⁾, gij, argeloze, betraptet u zelf onverhoeds op uw laaghartige zelfbedrog: dat n.l. de uren der creatie eigenlijk de diepste en gelukkigste-zo-men-zegt van uw leven waren, ja, zelfs zo diep en gelukkig dat als het kreëren dit diepe geluk niet meebracht, gij uw „sociale daad“ zonder wroeging zoudt achterwege laten (alsof, — alsof God eist dat wij onze sociale daad zonder *liefde* voor de daad zèlf zouden — kunnen — stellen!); ja, gij betraptet u erop dat uw z.g. socialekreatieve daad niet alleen voor een niet gering deel een zelf-bevrijding was, maar ook een kontakt

¹⁾ Gij mócht dit toch menen nietwaar: de God die ge diendet, zocht te dienen was immers een „blijde God“

²⁾ Gij herinnerdet u immers de woorden: „hetzij wij verdrukt worden, het is ter uwer vermaning en zaligheid; hetzij wij vertroost worden het is ter uwer vertroosting; hetzij wij opgebeurd worden, het is ter uwer opwekking en zaligheid, die bewerkt wordt door het verduren van hetzelfde lijden dat ook wij verduren“?

zoeken, het tasten naar een stem die uw stem verstaan zou, een trachten . . . uw isolement te verbreken (het is intussen goed dat we dit verlangen ijdel ervoeren: het zal ons nu minder beletten in ons-zelf te keren);

ge kunt ook zijn gaan menen dat de creatieve daad een lafhartigheid is (dat pater Damiaan naar de melaatsen ging, maar dat de kunstenaar — in het beste geval, zeg ik — deze mens slechts verbéeldt en, dat komt er nog bij, zich in die zelf-geschapen schoonheid, die pater Damiaan, „verlustigt”) en zo geen lafhartigheid dan toch, vergeleken bij pater Damiaans daad, van zó idioot-geringe betekenis dat het een dwaasheid is de sociale betekenis daarvan naar voren te brengen, zo idioot-gering dat men ze evengoed negeren kan: wij kunstenaars zijn nu eenmaal gedoemd ons leven aan dit spel te geven — behoeden wij ons dus ons als uitverkorenen Gods te beschouwen en spelen wij dit spel, deze vergeefsheid die — malgré nous — al onze *Liefde* heeft. (Maar weet: uw daad en de daad van pater Damiaan zijn evenwaardig: de creatieve daad kàn een lafhartige vlucht ¹⁾ zijn, maar is dit niet per se; het betreft hier alleen een verschil van *genade*, een verschillende weg van zelf-heiliging en heilig-making van anderen. Hij, die geroepen werd artiest te zijn, werd niet geroepen melaats te worden onder de melaatsen — althans niet in de letterlike betekenis . . .);

ge kunt dus zijn gaan menen dat kunst „ein schöner und geschickter Betrug” is, een ontvluchting, ver, van de harde waarachtigheden van het leven; en ge kunt ook (veelal niet weinig terecht) het een zelfmisleiding, noemen te menen dat kunst „een stimulans is tot verhevigd leven”; —

ge kunt dit alles menen, ge kunt dit als weringen rond u optrekken om u van iedere konsekwensie te ontdoen, u voor iedere aanranding uwer *artistieke onafhankelijkheid* te vrijwaren en tóch, tegelijk, de schijn willen ophouden ondanks uw melaatse kunst en uw melaatse essays (het benne nog maar kroniekjes) even goed katholiek te zijn „als ieder ander” (heil u!) — maar aan twee konsekwensies (de eerste, een van het geloof dat ge belijdt; de tweede een van uw daad-leven) kunt ge u met niets onttrekken;

ten eerste: dat uw daad-leven, uw artistieke daad moet „geplant staan” in een naar binnen gekeerd, kontemplatief leven („kontemplatief in de onverbasterde betekenis van dit woord”);

ten tweede: dat uw kunst zo als ge die nu bedrijft en, bewust in die richting kultiveert „étouffe la vie intime”: 1e. vooràl, maar niet alleen, in u-zelf, 2e. in de minder zelfstandigen voor wie gij verantwoordelijk zijt (hoe hebt gij dat wel niet heel sterke, maar toch zeer zuivere en schone talent — ik herinner u aan zijn eerste vers „Simon de Styliet” — dat Willem ten Berge was, verwoest tot dat akelig-slap nabootsertje-van-het-vermoeide-gebaar dat ge zelf zijt) en 3e. in hen — moet ik ze noemen? — die ge de bron van Licht die gij had kunnen zijn, onthoudt.

¹⁾ Ik behoef u niet te zeggen dan dit ook meestal zo is.

Gij beweert nu natuurlijk, dat ik van ieder kunstenaar eis dat hij heilig is en (nog die andere gemeenplaats die me in der tijd de „religieuze” kunstenaar Joep Nicolas voor de voeten wierp) dat men ophoudt artiest te zijn zodra men heilig is, daar een heilige geen behoefte heeft aan kunst (Indien dit zo is, maar het is niet zo, doe dan uw plicht en ruil de heiligheid voor de kunst, het zal zoveel niet vergen, als ge „er geen behoefte meer aan hebt”. Maar uw bewering is even dwaas als de bewering dat Sint Thomas had moeten ophouden filosofie en teologie te bedrijven zodra hij heilig was; het tegendeel is juist waar — eerst toen kon hij zijn taak in al haar volheid volbrengen. En wist ge dit: zónder de kunst kan een kunstenaar niet heilig worden — men moet in zijn „staat” heilig worden.

En wat die min of meer lakende opmerking betreft, als zoude ik eisen dat iedere kunstenaar heilig is — och, ik eis niets: ik wijs alleen op datgene wat het gelóóf (dat ge zegt aan te hangen) van u vraagt, en — op die enige weg waarop kunst en leven samengaan.

Maar waar de schoen wringt ?

Gij wenst uwe getoermenteerdheid te handhaven, gij wenst deze (ach, kondet gij dit wáárlík!) te kultiveren: het is zo voornaam van de verfijnde genietingen van deze vermoeide tijd te zijn.

Of ik dan niet geloof aan uwe getoermenteerdheid?

Neen! Gij wenscht niet wáárlík gelukkig te zijn! — Gedeeltelik is uwe getoermenteerdheid waar, maar gij wenst een andere, hogere voor te wenden dan de uwe is: gij wenst boven uw stand te leven; gij durft uw onbeduidende-zèlf niet te leven, maar gij tracht, wilt Gerard Bruning leven en, God betere 't, dieë Erich Wichman, met het gevolg dat alles in u duf en benard en begrensd wordt. Uwe getoermenteerdheid wordt wel méér, maar niet gróter, alleen burgerliker, benepener, aftandiger. En het zal niet lang meer duren of ze is een stinkend riooltje: „honden die huilen” — niet pornografies, maar onnozel!

Waarlik, mijne vrienden, wanneer uw kunst ontbloeit uit een diepe ingekeerdheid, dan is zij niet meer „een vlucht uit het leven”. Wist ge (ach), ge waart het leven reeds lang vóór uw kunst ontvlucht: ieder minuut ontvlucht ge het. Het Leven is niet „de armsten der armen” te zijn, „in luizige huizen te wonen, de afval van de straten te eten” etc. ¹⁾ — dit alles is slechts een oppervlakkige scherpzinnigheid om den bourgeois te épateren, Leven is, voor iedere mens, door de wonden van Christus' Heilig Lichaam ingaan

„Ik heb u reeds op eene andere plaats gezegd, dat de duivel ons soms een hevig verlangen instort, opdat wij niet ter hand zouden nemen, wat ons aan mogelijke dingen in de dienst van God voor de hand ligt en ons tevreden zouden stellen met naar het onmogelijke te hebben verlangd”.

Het kasteel der ziel. — Heilige Theresia.

tot de heilige Drieëenheid. Anders niet, begrijpt ge. Het overige is maar geleuter om uwe artistieke onafhankelijkheid te behoeden.

Maar *ik* had niet het recht dat te zeggen.

Daarom :

Dàg. Dag allemaal!

t.t. in Xo.

HENRI BRUNING.

P. S. 'n Volgende keer nog een klein, klein voetnootje!